

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟ

Vedic Literature of Ancient India

ଉପନିଷଦ

(ଉପନିଷତ୍)

Upanishad / उपनिषद्

୧୦୮ ଉପନିଷଦ (ଭାଗ - ୧)

108 Upanishad (Part – 1)

ସଂପାଦନ - ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

Editor – Prakash Pradhan

ଭାଷା - ସଂସ୍କୃତ-ଓଡ଼ିଆ

Language – Sanskrit - Odia

ଉପଦେଷ୍ଟା

ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟୋଷ କୁମାର ମିଶ୍ର

ସଂପାଦକ, ହିନ୍ଦୁ ମହାସଭା, ଓଡ଼ିଶା ଶାଖା

ବେଦ ଉପନିଷଦ

ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକ 'ବେଦ ଯୁଗ'ର ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ରଚନା କରାଯାଇଥିଲା । ଉପନିଷଦ 'ଷଦ' ଶବ୍ଦରୁ ଆସିଅଛି, ଷଦ ଅର୍ଥାତ 'ବସିବା', ଏଥିରେ ପୂର୍ବରେ 'ଉପ' ଓ 'ନି' କୁ ଯୋଡ଼ା ଯାଇଛି । ଅର୍ଥାତ 'ଉପ' ର ଅର୍ଥ ପାଖରେ , 'ନି' ର ଅର୍ଥ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ, ତେଣୁ ଉପ-ନି-ଷଦ, ଯାହାର ଅର୍ଥ ହେଲା, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖରେ ବସିବା, ଅର୍ଥାତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ପଣ ସହିତ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ବେଦର ଶେଷ ଭାଗ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା । ଉପନିଷଦକୁ ବେଦର ଚତୁର୍ଥ ସ୍ତର ବା ଅଂଶ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଯେହେତୁ ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକ ବେଦର ଅନ୍ତ ଆଡ଼କୁ ରଚନା କରାଯାଇଥିଲା, ସେଥିପାଇଁ ଏହାକୁ 'ବେଦାନ୍ତ' ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଅଧିକାଂଶ ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକର ବିଷୟବସ୍ତୁ 'ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା' ଓ 'ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା' ଉପରେ ଆଧାରିତ । ଏହାକୁ ଅନେକ ଗବେଷକ ବା ପଣ୍ଡିତ ବା ଜ୍ଞାନୀମାନେ ଅନେକ ଆଖ୍ୟା ଦେଇଛନ୍ତି ଯଥା – 'ଆଦି ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ' ଏହାକୁ 'ଆତ୍ମ ଓ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା' କହିଛନ୍ତି, 'ମାକ୍ଷ ମୁଲ୍ଲେର୍' ଓ 'ପାଉଲ୍ ଦେଉସାନ୍' ଏହାକୁ 'ଗୁପ୍ତ ଶିକ୍ଷା', ଓ 'ପାଟ୍ରିକ୍ ଓଲିଭେଲ୍' 'ଲୁକ୍କାୟିତ ଅର୍ଥ', ବୋଲି କହିଛନ୍ତି ।

ଏହା କୁହାଯାଏ ଯେ, ଯେଉଁ ଶିଷ୍ୟ ମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର, ଶିକ୍ଷା ଓ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଠିକ୍ ରହୁଥିଲା, ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଉପନିଷଦ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳୁଥିଲା । ସେଇଥିପାଇଁ ଉପନିଷଦ ମାନଙ୍କୁ "ଗୁପ୍ତ ବିଦ୍ୟା" କୁହାଯାଏ ।

ଇତିହାସକାର ଓ ଗବେଷକ ମାନଙ୍କ ଅନୁସାରେ ବେଦରେ ସମୁଦାୟ ୧୦୮ଟି ଉପନିଷଦ ଅଛି । ଏହିସବୁ ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଦ ଅଧୀନରେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଓ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଅନୁସାରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ବିଭକ୍ତିକରଣର ପଦ୍ଧତି ଗୁଡ଼ିକ ହେଲେ - ମୁଖ୍ୟ, ସାମାନ୍ୟ, ସନ୍ନ୍ୟାସ, ଶାକ୍ତ, ବୈଷ୍ଣବ, ଶୈବ, ଓ ଯୋଗ । ଅର୍ଥାତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଦର ମୁଖ୍ୟ, ସାମାନ୍ୟ, ସନ୍ନ୍ୟାସ, ଶାକ୍ତ, ବୈଷ୍ଣବ, ଶୈବ, ଓ ଯୋଗ ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକ ଅଛି । (ତଳେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଟେବୁଲ୍‌ରେ ଏହାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତକରଣ ପାଇ ପାରିବେ)

ଏସବୁ ଉପନିଷଦ ଭିତରୁ ଦଶୋପନିଷଦ, ଅର୍ଥାତ ୧୦ଟି ଉପନିଷଦକୁ 'ମୁଖ୍ୟ ଉପନିଷଦ' ଭାବରେ ମାନନ୍ତି, ଏଥିରେ, ପରେ ଆଉ ୩୫ଟି ଉପନିଷଦ ଯୋଗ କରାଯାଇ ଏହାକୁ ୧୩୫ଟି କରିଦିଆଗଲା । ତେଣୁ ୧୩୫ଟି ମୁଖ୍ୟ ଉପନିଷଦ, ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲେ - (ଦଶୋପନିଷଦ) - ଈଶ, କେନ, କଠ, ପ୍ରଶ୍ନ, ମୁଣ୍ଡକ, ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ, ତୈତ୍ତିରୀୟ, ଐତରେୟ, ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ ଓ ବୃହଦାରଣ୍ୟକ, (ଅତିରିକ୍ତ) - କୌଷୀତକି, ଶ୍ୱେତାଶ୍ୱତର ଓ ମୈତ୍ରାୟଣୀୟ ।

ବେଦ - ଉପନିଷଦ ସଂଗଠନ

ବେଦ	ସଂଖ୍ୟା	ମୁଖ୍ୟ	ସାମାନ୍ୟ	ସନ୍ନ୍ୟାସ	ଶାକ୍ତ	ବୈଷ୍ଣବ	ଶୈବ	ଯୋଗ
ଉକ୍ ବେଦ	୧୦	ଐତରେୟ, କୌଷୀତକି	ଆତ୍ମବୋଧ, ମୁକ୍ତଲ	ନିର୍ବାଣ	ତ୍ରିପୁରା, ସୌଭାଗ୍ୟଲକ୍ଷ୍ମୀ, ବହୁତ,	-	ଅକ୍ଷମାଳିକା	ନାଦବିନ୍ଦୁ
ସାମବେଦ	୧୨	ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ, କେନ	ବକ୍ରସୂତୀ, ମହା, ସାବିତ୍ରୀ,	ଆରୁଣେୟ, ମୈତ୍ରେୟ, ସଂନ୍ୟାସ, କୁଣ୍ଡିକା	-	ବାସୁଦେବ, ଅବ୍ୟକ୍ତ	ରୁଦ୍ରାକ୍ଷଜୀବା ଲ, ଜବାଳି	ୟୋଗରୂପାମଣି, ଦର୍ଶନ
କୃଷ୍ଣ ଯଜୁର୍ବେଦ	୩୨	କଠ, ତୈତ୍ତିରୀୟ, ଶ୍ୱେତାଶ୍ୱତର, ମୈତ୍ରାୟଣୀୟ,	ସର୍ବସାର, ଶୁକରହସ୍ୟ, ସ୍ୱୟ, ଗର୍ଭ, ଶାରୀରକ, ଏକାକ୍ଷର, ଅକ୍ଷି	ବ୍ରହ୍ମ, ଅବଧୂତ, କଠଶ୍ରୁତି	ସରସ୍ୱତୀ ରହସ୍ୟ	ନାରାୟଣ, କଳି ସତ୍ତରଣ	କୈବଲ୍ୟ, କାଳାଗ୍ନି ରୁଦ୍ର, ଦକ୍ଷିଣାମୂର୍ତ୍ତି, ରୁଦ୍ରହୃଦୟ, ପଞ୍ଚବ୍ରହ୍ମ	ଅମୃତବିନ୍ଦୁ, ତେଜୋବିନ୍ଦୁ, ଅମୃତନାଦ, କ୍ଷୁରିକା, ଧାନବିନ୍ଦୁ, ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା, ୟୋଗତତ୍ତ୍ୱ, ୟୋଗଶିଖା, ୟୋଗକୁଣ୍ଡଳିନୀ, ବରାହ
ଶୁକ୍ଳ ଯଜୁର୍ବେଦ	୧୮	ଇଶ, ବୃହଦାରଣ୍ୟକ	ସୁବାଲ, ମନ୍ତ୍ରିକ, ନିରାଲମ୍ବ, ପୈଙ୍ଗଲ, ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ମୁକ୍ତିକା	ଜୀବାଲ, ଭିକ୍ଷୁକ, ତୁରୀୟାତୀତ ଅବଧୂତ, ୟାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ, ଶାବ୍- ୟାୟନୀୟ,	-	ତାରସାର	-	ଅଦ୍-ବୟ ତାରକ, ହଂସ, ତ୍ରିଶିଖ-ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମଣ୍ଡଳ-ବ୍ରାହ୍ମଣ

ବେଦ	ସଂଖ୍ୟା	ମୁଖ୍ୟ	ସାମାନ୍ୟ	ସନ୍ଧ୍ୟାସ	ଶାକ୍ତ	ବୈଷ୍ଣବ	ଶୈବ	ଯୋଗ
ଅଥର୍ବ ବେଦ	୩୨	ମୁଣ୍ଡକ, ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ, ପ୍ରଶ୍ନ,	ଆତ୍ମା, ସୂକ୍ଷ୍ମ, ପ୍ରାଣାଗ୍ନିହୋତ୍ର	ଆଶ୍ୱମେଧ, ନାରଦପରିବ୍ରାଜକ, ପରମହଂସ, ପରମହଂସ ପରିବ୍ରଜକ, ପରଂବ୍ରହ୍ମ,	ସୀତା, ଦେବୀ, ତ୍ରିପୁରାତାପିନୀ, ଭାବନ	ନୃସିଂହ ତାପନୀୟ, ମହାନାରାୟଣ, ରାମ ରହସ୍ୟ, ରାମ ତାପନୀୟ, ଗୋପାଳ- ତାପନୀ, କୃଷ୍ଣ, ହୃୟଗ୍ରୀବ, ଦତ୍ତାତ୍ରେୟ, ଗରୁଡ଼	ଅଥର୍ବସିରସ, ଅଥର୍ବଶିଖା, ବୃହଜ୍ଜାବାଳ, ଶରଭ, ଭୃଗୁଜାବାଳ, ଗଣପତ୍ୟର୍ଥବ ଶୀର୍ଷ	ଶାନ୍ତିଲ୍ୟ, ପଶୁପତିବ୍ରହ୍ମ, ମହାବାକ୍ୟ
ସମୁଦାୟ	୧୦୮	୧୩	୨୧	୧୯	୮	୧୪	୧୩	୨୦

ପ୍ରୀୟ ପାଠକ,

ବିଭିନ୍ନ ସୂତ୍ରରୁ ଉପଲବ୍ଧ ଉପନିଷଦ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଅନ୍ତର ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ, ଏହା ଭୁଲ୍ କିମ୍ବା ତୃଟିଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ, ଏହା କେବଳ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସଂସ୍କରଣ ଅଟେ । ଏହି ଉପନିଷଦ ସଂସ୍କରଣରେ ୧୯୪୮ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ "ଇଶାଦି ବିଂଶୋତ୍ତରଶତୋପନିଷଦଃ" ପୁସ୍ତକ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି ।

ଆମ ଜ୍ଞାନ ଅବଧିରେ, ଧ୍ୟାନ ପୂର୍ବକ ସମସ୍ତ ସାବଧାନ, ଓ ଯତ୍ନର ସହିତ ଓଡ଼ିଆରେ ରୂପାନ୍ତର କରାଯାଇଛି । ଏଥିରେ ଭୁଲ୍ ବା ତୃଟି ରହିଥାଇପାରେ, ଯଦି କିଛି ତୃଟି ରହିଯାଇଥାଏ, ତାହା ସଂପାଦକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଚରକୁ ଆଣିବାକୁ ଅନୁରୋଧ ।

ଆଶାକରୁଛି, ଏହା ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଭାଷୀ ଜ୍ଞାନଲିପ୍ତ ଜନମାନଙ୍କ କାମରେ ଆସିବ ଓ ଏହାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ, ତଥା ଭବିଷ୍ୟତ ପିଢ଼ି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚାଇ ଭାରତର ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରାକୁ ବଜାୟ ରଖିବେ ।

ତାରିଖ - ୧୦.୦୯.୨୦୨୧

ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

ସଂପାଦକ

ସଂସାରଫଳ, ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇ, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, ଓଡ଼ିଶା

ମୁଖ୍ୟ ଉପନିଷଦ

(Principal Upanishad)

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ଶ୍ୱେତାଶ୍ୱତରୋପନିଷଦ

(Shvetaashvataropanishat / Shvetaashvataropanishada)

ସଂପାଦନ - ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

Editor – Prakash Pradhan

ଭାଷା - ସଂସ୍କୃତ-ଓଡ଼ିଆ

Language – Sanskrit - Odia

ଶୁଦ୍ଧିକରଣ (Proofreading by)

ଶ୍ରୀ କମଳ ଲୋଚନ ପଣ୍ଡା

ଶ୍ରୀ ଓମ ପ୍ରକାଶ ସତ୍ତ୍ୱୀ

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

ସଂପାଦକ

prakash@scholarshoppe.com

ଶୁଦ୍ଧିକରଣ

ଶ୍ରୀ କମଳ ଲୋଚନ ପଣ୍ଡା

ଜିଲ୍ଲା ଅଧ୍ୟକ୍ଷ, ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିଷଦ,

ସମ୍ବଲପୁର, ଓଡ଼ିଶା

klpandajsg@gmail.com

ଶ୍ରୀ ଓମ ପ୍ରକାଶ ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ

ମଧ୍ୟାଞ୍ଚଳୀ, ଶ୍ରୀବଳଦେବଜୀୟୁ,

କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, ଓଡ଼ିଶା

opsarangi@gmail.com

ଶ୍ଵେତାଶ୍ଵତରୋପନିଷଦ୍ / ଶ୍ଵେତାଶ୍ଵତରୋପନିଷଦ

ଓଁ ପୂର୍ଣ୍ଣମଦଃ ପୂର୍ଣ୍ଣମିଦଂ ପୂର୍ଣ୍ଣାତ୍-ପୂର୍ଣ୍ଣମୁଦତ୍ୟତେ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣସ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣମାଦାୟ ପୂର୍ଣ୍ଣମେବାବଶିଷ୍ୟତେ ॥
ଓଁ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ॥

॥ ପ୍ରଥମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ହରିଃ ଓଁ

॥ ବ୍ରହ୍ମବାଦିନୋ ବଦନ୍ତି ॥

କିଂ କାରଣଂ ବ୍ରହ୍ମ କୁତଃ ସ୍ଥ ଜାତା ଜୀବାମ କେନ କ୍ବ ଚ ସଂପ୍ରତିଷ୍ଠା ।
ଅଧିଷ୍ଠିତାଃ କେନ ସୁଖେତରେଷୁ ବର୍ତ୍ତମହେ ବ୍ରହ୍ମବିଦୋ ବ୍ୟବସ୍ଥାମ୍ ॥ ୧॥

କାଲଃ ସ୍ଵଭାବୋ ନିୟତିର୍ଯ୍ୟଦୃଚ୍ଛା ଭୂତାନି ଯୋନିଃ ପୁରୁଷ ଇତି ଚିନ୍ତ୍ୟା ।
ସଂଯୋଗ ଏଷାଂ ନ ଦ୍ଵାତ୍ଵଭାବାଦାତ୍ମାପ୍ୟନୀଶଃ ସୁଖଦୁଃଖହେତୋଃ ॥ ୨॥

ତେ ଧ୍ୟାନଯୋଗାନୁଗତା ଅପଶ୍ୟନ୍ନେବାତ୍ମଶକ୍ତିଂ ସ୍ଵଗୁଣୈର୍ନିଗୂଢାମ୍ ।
ୟଃ କାରଣାନି ନିଖିଲାନି ତାନି କାଲାତ୍ମୟୁକ୍ତାନ୍ୟଧିତିଷ୍ଠତ୍ୟେକଃ ॥ ୩॥

ତମେକନେମିଂ ତ୍ରିବୃତଂ ଷୋଡଶାକ୍ତଂ ଶତାର୍ଧାରଂ ବିଂଶତିପ୍ରତ୍ୟରାଭିଃ ।
ଅଷ୍ଟକୈଃ ଷଡ୍ଭିର୍ବିଶ୍ଵରୂପୈକପାଶଂ ତ୍ରିମାର୍ଗଭେଦଂ ଦ୍ଵିନିମିତ୍ତୈକମୋହମ୍ ॥ ୪॥

ପଞ୍ଚସ୍ରୋତୋମୁଂ ପଞ୍ଚୟୋନ୍ମ୍ୟଗ୍ରବକ୍ରାଂ ପଞ୍ଚପ୍ରାଣୋର୍ମିଂ ପଞ୍ଚବୁଦ୍ଧ୍ୟାଦିମୂଳାମ୍ ।
ପଞ୍ଚାବର୍ତ୍ତାଂ ପଞ୍ଚଦୁଃଖୌଘବେଗାଂ ପଞ୍ଚାଶଦ୍-ଭେଦାଂ ପଞ୍ଚପର୍ବାମଧୀମଃ ॥ ୫॥

ସର୍ବାଜୀବେ ସର୍ବସଂସ୍ଥେ ବୃହନ୍ତେ ଅସ୍ମିନ୍ ହଂସୋ ଭ୍ରାମ୍ୟତେ ବ୍ରହ୍ମଚକ୍ରେ ।
ପୃଥଗାତ୍ମାନଂ ପ୍ରେରିତାରଂ ଚ ମତ୍ତା ଭୁଷ୍ଣସ୍ତତସ୍ତେନାମୃତତ୍ୱମେତି ॥ ୬॥

ଉଦ୍ଘାତମେତପୂରମଂ ତୁ ବ୍ରହ୍ମ ତସ୍ମିଂସ୍ତୟଂ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠାକ୍ଷରଂ ଚ ।
ଅତ୍ରାନ୍ତରଂ ବ୍ରହ୍ମବିଦୋ ବିଦିତ୍ୱା ଲୀନା ବ୍ରହ୍ମଣି ତପୁରା ଯୋନିମୁକ୍ତାଃ ॥ ୭॥

ସଂଯୁକ୍ତମେତତ୍ କ୍ଷରମକ୍ଷରଂ ଚ ବ୍ୟକ୍ତାବ୍ୟକ୍ତଂ ଭରତେ ବିଶ୍ୱମୀଶଃ ।
ଅନୀଶଶ୍ଚାତ୍ମା ବଧ୍ୟତେ ଭୋକ୍ତୃଭାବାଜ୍ଞାତ୍ୱା ଦେବଂ ମୁଚ୍ୟତେ ସର୍ବପାଶୈଃ ॥ ୮॥

ଜ୍ଞାଜ୍ଞୌ ଦ୍ଵାବଜାବୀଶନୀଶାବଜା ହ୍ୟେକା ଭୋକ୍ତୃଭୋଗ୍ୟାର୍ଥଯୁକ୍ତା ।
ଅନନ୍ତଶ୍ଚାତ୍ମା ବିଶ୍ୱରୂପୋ ହ୍ୟକର୍ତ୍ତା ତ୍ରୟଂ ଯଦା ବିନ୍ଦତେ ବ୍ରହ୍ମମେତତ୍ ॥ ୯॥

କ୍ଷରଂ ପ୍ରଧାନମମୃତାକ୍ଷରଂ ହରଃ କ୍ଷରାତ୍ମାନାବୀଶତେ ଦେବ ଏକଃ ।
ତସ୍ୟାଭିଧ୍ୟାନାଦ୍ୟୋଜନାତ୍ତତ୍ତ୍ୱଭାବାଦ୍-ଭୂୟଶ୍ଚାନ୍ତେ ବିଶ୍ୱମାୟାନିବୃତ୍ତିଃ ॥ ୧୦॥

ଜ୍ଞାତ୍ୱା ଦେବଂ ସର୍ବପାଶାପହାନିଃ କ୍ଷୀଣୈଃ କ୍ଲେଶୈର୍ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁପ୍ରହାଣିଃ ।
ତସ୍ୟାଭିଧ୍ୟାନାତ୍ତତୀୟଂ ଦେହଭେଦେ ବିଶ୍ୱୈଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟଂ କେବଳ ଆପ୍ରକାମଃ ॥ ୧୧॥

ଏତଜ୍ଜ୍ଞେୟଂ ନିତ୍ୟମେବାତ୍ମସଂସ୍ଥଂ ନାତଃ ପରଂ ବେଦିତବ୍ୟଂ ହି କିଂଚିତ୍ ।
ଭୋକ୍ତା ଭୋଗ୍ୟଂ ପ୍ରେରିତାରଂ ଚ ମତ୍ତା ସର୍ବଂ ପ୍ରୋକ୍ତଂ ତ୍ରିବିଧଂ ବ୍ରହ୍ମମେତତ୍ ॥ ୧୨॥

ବହ୍ନେର୍ଯଥା ଯୋନିଗତସ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତିର୍ନ ଦୃଶ୍ୟତେ ନୈବ ଚ ଲିଙ୍ଗନାଶଃ ।
ସ ଭୂୟ ଏବେକ୍ଷନଯୋନିଗୃହ୍ୟସ୍ତଦ୍ଘୋଭୟଂ ବୈ ପ୍ରଣବେନ ଦେହେ ॥ ୧୩॥

ସ୍ଵଦେହମରଣିଂ କୃତ୍ୱା ପ୍ରଣବଂ ଚୋତ୍ତରାରଣିମ୍ ।
ଧ୍ୟାନନିର୍ମଥନାଭ୍ୟାସାଢ୍ଵେବଂ ପଶ୍ୟନ୍ନିଗୁହବତ୍ ॥ ୧୪॥

ତିଲେଷୁ ତୈଲଂ ଦଧିନୀବ ସର୍ପିରାପଃ ସ୍ରୋତଃସ୍ଵରଣୀଷୁ ଚାଗ୍ନିଃ ।
ଏବମାତ୍ମାତ୍ମନି ଗୃହ୍ୟତେଃସ୍ରୌ ସତ୍ୟେନୈନଂ ତପସା ଘ୍ନୋଽନୁପଶ୍ୟତି ॥ ୧୫॥

ସର୍ବବ୍ୟାପିନମାତ୍ମାନଂ କ୍ଷୀରେ ସର୍ପିରିବାପିତମ୍ ।
ଆତ୍ମବିଦ୍ୟାତପୋମୂଲଂ ତଦ୍-ବ୍ରହ୍ମୋପନିଷଦ୍‌ରମ୍ ତଦ୍-ବ୍ରହ୍ମୋପନିଷଦ୍‌ରମିତି ॥ ୧୬॥

॥ ଇତି ଶ୍ଵେତାଶ୍ଵତରୋପନିଷସ୍ତୁ ପ୍ରଥମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

॥ ଦ୍ଵିତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଯୁଞ୍ଜାନଃ ପ୍ରଥମଂ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ଵାୟ ସବିତା ପିୟଃ ।
ଅଗ୍ନେର୍ଜ୍ୟୋତିର୍ନିଚାୟା ପୃଥିବ୍ୟା ଅଧ୍ୟାଭରତ୍ ॥ ୧॥

ଯୁକ୍ତେନ ମନସା ବୟଂ ଦେବସ୍ୟ ସବିତୁଃ ସବେ ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣେୟାୟ ଶକ୍ତ୍ୟା ॥ ୨॥

ଯୁକ୍ତାୟ ମନସା ଦେବାନ୍‌ସୁବର୍ଣ୍ଣତୋ ପିୟା ଦିବମ୍ ।
ବୃହଜ୍ଞ୍ୟୋତିଃ କରିଷ୍ୟତଃ ସବିତା ପ୍ରସୁବାତି ତାନ୍ ॥ ୩॥

ଯୁଞ୍ଜିତେ ମନ ଉତ ଯୁଞ୍ଜିତେ ପିୟୋ ବିପ୍ରା ବିପ୍ରସ୍ୟ ବୃହତୋ ବିପଶ୍ଚିତଃ ।
ବି ହୋତ୍ରା ଦଧେ ବୟୁନାବିଦେକ ଇନ୍ନହୀ ଦେବସ୍ୟ ସବିତୁଃ ପରିଷ୍ଠୁତିଃ ॥ ୪॥

ଯୁଜେ ବାଂ ବ୍ରହ୍ମ ପୂର୍ବ୍ୟଂ ନମୋଭିର୍ବିଶ୍ଳୋକ ଏତୁ ପଥ୍ୟେବ ସୁରେଃ ।
ଶୃଣୁନ୍ତି ବିଶ୍ଵେ ଅମୃତସ୍ୟ ପୁତ୍ରା ଆ ଘ୍ନେ ଧାମାନି ଦିବ୍ୟାନି ତସ୍ମୁଃ ॥ ୫॥

ଅଗ୍ନିର୍ଯତ୍ରାଭିମଧ୍ୟତେ ବାୟୁର୍ଯତ୍ରାଧିରୁଧ୍ୟତେ ।
ସୋମୋ ଯତ୍ରାତିରିଚ୍ୟତେ ତତ୍ର ସଂଜାୟତେ ମନଃ ॥ ୬॥

ସବିତ୍ରା ପ୍ରସବେନ ଜୁଷେତ ବ୍ରହ୍ମ ପୂର୍ବ୍ୟମ୍ ।

ୟତ୍ର ଯୋନିଂ କୃଣବସେ ନ ହି ତେ ପୂର୍ତ୍ତମକ୍ଷିପତ୍ ॥ ୭॥

ତ୍ରିରୁନ୍ନତଂ ସ୍ଥାପ୍ୟ ସମଂ ଶରୀରଂ ହୃଦୀନ୍ଦ୍ରିୟାଣି ମନସା ସଂନିବେଶ୍ୟ ।

ବ୍ରହ୍ମୋଦ୍ଭବେନ ପ୍ରତରେତ ବିଦ୍ଵାନ୍-ସ୍ରୋତାଂସି ସର୍ବାଣି ଭୟାବହାନି ॥ ୮॥

ପ୍ରାଣାନ୍ପ୍ରପୀତ୍ୟେହ ସଂଯୁକ୍ତଚେଷ୍ଟଃ କ୍ଷୀଣେ ପ୍ରାଣେ ନାସିକୟୋଚ୍ଛ୍ଵସୀତ ।

ଦୁଷ୍ଟାଶ୍ଵୟୁକ୍ତମିବ ବାହମେନଂ ବିଦ୍ଵାନ୍ନନୋ ଧାରୟେତାପ୍ରମତ୍ତଃ ॥ ୯॥

ସମେ ଶୁଚୌ ଶର୍କରାବହ୍ନିବାଲୁକାବିବର୍ଜିତେ ଶବ୍ଦଜଳାଶ୍ରୟାଦିଭିଃ ।

ମନୋନୁକୂଳେ ନ ତୁ ଚକ୍ଷୁପୀତନେ ଗୁହାନିବାତାଶ୍ରୟଣେ ପ୍ରୟୋଜୟେତ୍ ॥ ୧୦॥

ନୀହାରଧୁମାର୍କାନିଲାନଲାନାଂ ଖଦ୍ୟୋତବିଦ୍ୟୁତ୍ସ୍ଫଟିକଶଶୀନାମ୍ ।

ଏତାନି ରୂପାଣି ପୁରଃସରାଣି ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟଭିବ୍ୟକ୍ତିକରାଣି ଯୋଗେ ॥ ୧୧॥

ପୃଥିବ୍ୟପ୍ରେତୋଽନିଲଶେ ସମୁଦ୍ଭିତେ ପଞ୍ଚାତ୍ମକେ ଯୋଗଗୁଣେ ପ୍ରବୃତ୍ତେ ।

ନ ତସ୍ୟ ରୋଗୋ ନ ଜରା ନ ମୃତ୍ୟୁଃ ପ୍ରାପ୍ତସ୍ୟ ଯୋଗାଗ୍ନିମୟଂ ଶରୀରମ୍ ॥ ୧୨॥

ଲଘୁତ୍ୱମାରୋଗ୍ୟମଲୋଲୁପତ୍ତଂ ବର୍ଣ୍ଣପ୍ରସାଦଂ ସ୍ଵରସୌଷ୍ଠବଂ ଚ ।

ଗନ୍ଧଃ ଶୁଭୋ ମୃତ୍ପୁରୀଷମଳ୍ଳଂ ଯୋଗପ୍ରବୃତ୍ତିଂ ପ୍ରଥମାଂ ବଦନ୍ତି ॥ ୧୩॥

ୟଥୈବ ବିମ୍ବଂ ସୃଦୟୋପଲିପ୍ତଂ ତେଜୋମୟଂ ଭ୍ରାଜତେ ତସୁଧାତ୍ତମ୍ ।

ତଦ୍ଵାତ୍ମତତ୍ତ୍ୱଂ ପ୍ରସମୀକ୍ଷ୍ୟ ଦେହୀ ଏକଃ କୃତାର୍ଥୋ ଭବତେ ବୀତଶୋକଃ ॥ ୧୪॥

ୟଦାତ୍ମତତ୍ତ୍ୱେନ ତୁ ବ୍ରହ୍ମତତ୍ତ୍ୱଂ ଦୀପୋପମେନେହ ଯୁକ୍ତଃ ପ୍ରପଶ୍ୟେତ୍ ।

ଅଜଂ ଧ୍ରୁବଂ ସର୍ବତତ୍ତ୍ୱୈର୍ବିଶୁଦ୍ଧଂ ଜ୍ଞାତ୍ୱା ଦେବଂ ମୁଚ୍ୟତେ ସର୍ବପାଶୈଃ ॥ ୧୫॥

ଏଷ ହ ଦେବଃ ପ୍ରତିଶୋଽନ୍ତୁ ସର୍ବାଃ ପୂର୍ବୋ ହ ଜାତଃ ସ ଉ ଗର୍ଭେ ଅନ୍ତଃ ।
ସ ଏବ ଜାତଃ ସ ଜନିଷ୍ୟମାଣଃ ପ୍ରତ୍ୟତ୍-ଜନାଂ ସ୍ତ୍ରୀଷ୍ଠତି ସର୍ବତୋମୁଖଃ ॥ ୧୭॥

ୟୋ ଦେବୋ ଅଗ୍ନୌ ଯୋଽୟୁ ଯୋ ବିଶ୍ଵଂ ଭୁବନମାବିବେଶ ।
ୟ ଓଷଧୀଷୁ ଯୋ ବନସ୍ପତିଷୁ ତସ୍ମୈ ଦେବାୟ ନମୋ ନମଃ ॥ ୧୭॥

॥ ଇତି ଶ୍ଵେତାଶ୍ଵତରୋପନିଷସ୍ତୁ ଦ୍ଵିତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

॥ ଦ୍ଵିତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ୟ ଏକୋ ଜାଲବାନୀଶତ ଇଶନୀଭିଃ ସର୍ବାଲ୍ଲୋକାନୀଶତ ଇଶନୀଭିଃ ।
ୟ ଏବୈକ ଉଦ୍-ଭବେ ସଂଭବେ ଚ ଯ ଏତଦ୍ଵିଦୁରମୃତାସ୍ତେ ଭବନ୍ତି ॥ ୧॥

ଏକୋ ହି ରୁଦ୍ରୋ ନ ଦ୍ଵିତୀୟାୟ ତସ୍ମୈ ଇମ୍ମାଲ୍ଲୋକାନୀଶତ ଇଶନୀଭିଃ ।
ପ୍ରତ୍ୟତ୍-ଜନାଂ ସ୍ତ୍ରୀଷ୍ଠତି ସଂରୁକୋପାକ୍ରକାଲେ ସଂସୃଜ୍ୟ ବିଶ୍ଵା ଭୁବନାନି ଗୋପାଃ ॥ ୨॥

ବିଶ୍ଵତଶ୍ଚକ୍ଷୁରୁତ ବିଶ୍ଵତୋମୁଖୋ ବିଶ୍ଵତୋବାହୁରୁତ ବିଶ୍ଵତସ୍ତାତ୍ ।
ସଂ ବାହୁଭ୍ୟାଂ ଧମତି ସଂ ପତତ୍ତ୍ରିର୍ଦ୍ୟାବାଭୁମୀ ଜନୟନ୍ତେବ ଏକଃ ॥ ୩॥

ୟୋ ଦେବାନାଂ ପ୍ରଭବଶ୍ଳୋଦ୍-ଭବଶ୍ଚ ବିଶ୍ଵାଧିପୋ ରୁଦ୍ରୋ ମହର୍ଷିଃ ।
ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭଂ ଜନୟାମାସ ପୂର୍ବଂ ସ ନୋ ବୁଦ୍ଧ୍ୟା ଶୁଭୟା ସଂଯୁନକ୍ତୁ ॥ ୪॥

ୟା ତେ ରୁଦ୍ର ଶିବା ତନୁରଘୋରାଽପାପକାଶିନୀ ।
ତୟା ନସ୍ତନ୍ନୁବା ଶଂତମୟା ଗିରିଶନ୍ତାଭିତାକଶୀହି ॥ ୫॥

ୟାଭିଷ୍ଠଂ ଗିରିଶନ୍ତ ହସ୍ତେ ବିଭର୍ଷ୍ୟସ୍ତବେ ।
ଶିବାଂ ଗିରିତ୍ର ତାଂ କୁରୁ ମା ହିଂସୀଃ ପୁରୁଷଂ ଜଗତ୍ ॥ ୬॥

ତତଃ ପରଂ ବ୍ରହ୍ମପରଂ ବୃହତ୍ ଯଥାନିକାୟଂ ସର୍ବଭୂତେଷୁ ଗୃହମ୍ ।
ବିଶ୍ଵସୈକଂ ପରିବେଷ୍ଟିତାରମାଣଂ ତଂ ଜ୍ଞାତ୍ବାମୃତା ଭବନ୍ତି ॥ ୭॥

ବେଦାହମେତଂ ପୁରୁଷଂ ମହାତ୍ମମାଦିତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣଂ ତମସଃ ପରସ୍ମାତ୍ ।
ତମେବ ବିଦିତ୍ବାତିମୃତ୍ୟୁମେତି ନାନ୍ୟଃ ପଦ୍ମା ବିଦ୍ୟତେଽୟନାୟ ॥ ୮॥

ୟସ୍ମାପୁରଂ ନାପରମସ୍ତି କିଂଚିଦ୍ୟସ୍ମାନ୍ନାଶୀୟୋ ନ ଜ୍ୟାୟୋଽସ୍ତି କଶ୍ଚିତ୍ ।
ବୃକ୍ଷ ଇବ ସ୍ତବ୍ଧୋ ଦିବି ତିଷ୍ଠତ୍ୟେକସ୍ତେନେଦଂ ପୂର୍ଣ୍ଣଂ ପୁରୁଷେଣ ସର୍ବମ୍ ॥ ୯॥

ତତୋ ଯଦୁତ୍ତରତତଂ ତଦରୂପମନାମୟମ୍ ।
ୟ ଏତଦ୍ବିଦୁରମୃତାସ୍ତେ ଭବନ୍ତ୍ୟଧେତରେ ଦୁଃଖମେବାପିୟନ୍ତି ॥ ୧୦॥

ସର୍ବାନନଶିରୋଗ୍ରୀବଃ ସର୍ବଭୂତଗୁହାଶୟଃ ।
ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ସ ଭଗବାଂସ୍ତସ୍ମାତ୍ସର୍ବଗତଃ ଶିବଃ ॥ ୧୧॥

ମହାନ୍ପ୍ରଭୁର୍ବେ ପୁରୁଷଃ ସତ୍ତ୍ଵସୈଷ୍ଠ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକଃ ।
ସୁନିର୍ମଳାମିମାଂ ପ୍ରାପ୍ତିମୀଶାନୋ ଜ୍ୟୋତିରବ୍ୟୟଃ ॥ ୧୨॥

ଅଜ୍ଞୁଷ୍ଟମାତ୍ରଃ ପୁରୁଷୋଽନ୍ତରାତ୍ମା ସଦା ଜନାନାଂ ହୃଦୟେ ସଂନିବିଷ୍ଠଃ ।
ହୃଦା ମନ୍ମଥୋ ମନସାଭିକ୍ଳୁପ୍ତୋ ଯ ଏତଦ୍ବିଦୁରମୃତାସ୍ତେ ଭବନ୍ତି ॥ ୧୩॥

ସହସ୍ରଶୀର୍ଷା ପୁରୁଷଃ ସହସ୍ରାକ୍ଷଃ ସହସ୍ରପାତ୍ ।
ସ ଭୂମିଂ ବିଶ୍ଵତୋ ବୃତ୍ତାଂତ୍ୟତିଷ୍ଠନ୍ନଶାଙ୍ଗୁଲମ୍ ॥ ୧୪॥

ପୁରୁଷ ଏବେଦଂ ସର୍ବଂ ଯଦ୍-ଭୂତଂ ଯଜ୍ଞ ଭବ୍ୟମ୍ ।
ଭତାମୃତଦ୍ଵସ୍ୟେଶାନୋ ଯଦନ୍ନେନାତିରୋହତି ॥ ୧୫॥

ସର୍ବତଃପାଣିପାଦଂ ତସ୍ମିନ୍ନତୋଃକ୍ଷିତିରୋମୁଖମ୍ ।
ସର୍ବତଃଶ୍ରୁତିମଲ୍ଲୋକେ ସର୍ବମାବୃତ୍ୟ ତିଷ୍ଠତି ॥ ୧୬॥

ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଣାଭାସଂ ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରିୟବିବର୍ଜିତମ୍ ।
ସର୍ବସ୍ୟ ପ୍ରଭୁମୀଶାନଂ ସର୍ବସ୍ୟ ଶରଣଂ ବୃହତ୍ ॥ ୧୭॥

ନବଦ୍ଵାରେ ପୁରେ ଦେହୀ ହଂସୋ ଲେଲୟତେ ବହିଃ ।
ବଶୀ ସର୍ବସ୍ୟ ଲୋକସ୍ୟ ସ୍ଥାବରସ୍ୟ ଚରସ୍ୟ ଚ ॥ ୧୮॥

ଅପାଣିପାଦୋ ଜବନୋ ଗ୍ରହୀତା ପଶ୍ୟତ୍ୟତକ୍ଷୁଃ ସ ଶୃଣୋତ୍ୟକର୍ଣ୍ଣଃ ।
ସ ବେଢ଼ି ବେଦ୍ୟଂ ନ ଚ ତସ୍ୟାସ୍ତି ବେଢ଼ା ତମାହୁରଗ୍ର୍ୟଂ ପୁରୁଷଂ ମହାନ୍ତମ୍ ॥ ୧୯॥

ଅଶୋରଣୀୟାନ୍ନହତୋ ମହୀୟାନାତ୍ମା ଗୁହାୟାଂ ନିହିତୋଽସ୍ୟ ଜନ୍ତୋଃ ।
ତମକ୍ରତୁଂ ପଶ୍ୟତି ବୀତଶୋକୋ ଧାତୁଃ ପ୍ରସାଦାନ୍ନହିମାନମୀଶମ୍ ॥ ୨୦॥

ବେଦାହମେତମଜରଂ ପୁରାଣଂ ସର୍ବାତ୍ମାନଂ ସର୍ବଗତଂ ବିଭୁତ୍ଵାତ୍ ।
ଜନ୍ମନିରୋଧଂ ପ୍ରବଦନ୍ତି ଯସ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମବାଦିନୋ ହି ପ୍ରବଦନ୍ତି ନିତ୍ୟମ୍ ॥ ୨୧॥

॥ ଇତି ଶ୍ଵେତାଶ୍ଵତରୋପନିଷସ୍ମୁତ୍ତତୀୟୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

॥ ଚତୁର୍ଥୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ୟ ଏକୋଽବର୍ଣ୍ଣୋ ବହୁଧା ଶକ୍ତିୟୋଗାଦ୍ଵର୍ଣ୍ଣାନନେକାନ୍ନିହିତାର୍ଥୋ ଦଧାତି ।
ବି ଚୈତି ଚାନ୍ତେ ବିଶ୍ଵମାଦୌ ଚ ଦେବଃ ସ ନୋ ବୁଦ୍ଧ୍ୟା ଶୁଭୟା ସଂଯୁନକ୍ତୁ ॥ ୧॥

ତଦେବାଗ୍ନିସ୍ତଦାଦିତ୍ୟସ୍ତଦ୍ଵାୟସ୍ତଦୁ ଚନ୍ଦ୍ରମାଃ ।
ତଦେବ ଶୁକ୍ରଂ ତଦ୍-ବ୍ରହ୍ମ ତଦାପସ୍ତତ୍-ପ୍ରଜାପତିଃ ॥ ୨॥

ତ୍ଵଂ ସ୍ଵୀ ତ୍ଵଂ ପୁମାନସି ତ୍ଵଂ କୁମାର ଉତ ବା କୁମାରୀ ।
ତ୍ଵଂ ଜୀର୍ଣ୍ଣୋ ଦଣ୍ଡେନ ବଞ୍ଚସି ତ୍ଵଂ ଜାତୋ ଭବସି ବିଶ୍ଵତୋମୁଖଃ ॥ ୩॥

ନୀଲଃ ପତଙ୍ଗୋ ହରିତୋ ଲୋହିତାକ୍ଷସ୍ତତିଦ୍ଘର୍ଭ ରତବଃ ସମୁଦ୍ରଃ ।
ଅନାଦିମଞ୍ଚଂ ବିଭୁତ୍ଵେନ ବର୍ତ୍ତସେ ଯତୋ ଜାତାନି ଭୁବନାନି ବିଶ୍ଵା ॥ ୪॥

ଅଜାମେକାଂ ଲୋହିତଶୁକୁକୃଷ୍ଣାଂ ବହ୍ମୀଃ ପ୍ରଜାଃ ସୃଜମାନାଂ ସରୁପାଃ ।
ଅଜୋ ହ୍ୟେକୋ ଭୃଷମାଶୋଽନୁଶେତେ ଜହାତ୍ୟନାଂ ଭୁକ୍ତଭୋଗାମଜୋଽନ୍ୟଃ ॥ ୫॥

ଦ୍ଵା ସୁପର୍ଣ୍ଣା ସୟୁଜା ସଖାୟା ସମାନଂ ବୃକ୍ଷଂ ପରିଷସ୍ଵଜାତେ ।
ତୟୋରନ୍ୟଃ ପିପ୍ପଲଂ ସ୍ଵାଦୃତ୍ୟନଶ୍ଵନ୍ନନ୍ୟୋ ଅଭିଚାକଶୀତି ॥ ୬॥

ସମାନେ ବୃକ୍ଷେ ପୁରୁଷୋ ନିମଗ୍ନୋଽନୀଶୟା ଶୋଚତି ମୁହ୍ୟମାନଃ ।
ଭୃକ୍ଷଂ ଯଦା ପଶ୍ୟତ୍ୟନ୍ୟମୀଶମସ୍ୟ ମହିମାନମିତି ବୀତଶୋକଃ ॥ ୭॥

ରତୋ ଅକ୍ଷରେ ପରମେ ବ୍ୟୋମନ୍ୟସ୍ତିନ୍ଦେବା ଅପି ବିଶ୍ଵେ ନିଷେଦୁଃ ।
ୟସ୍ତଂ ନ ବେଦ କିମୃଚା କରିଷ୍ୟତି ଯ ଇତ୍ଵଦ୍ଵିଦୁସ୍ତ ଇମେ ସମାସତେ ॥ ୮॥

ଛନ୍ଦାଂସି ଯଜ୍ଞାଃ କ୍ରତବୋ ବ୍ରତାନି ଭୂତଂ ଭବ୍ୟଂ ଯଜ୍ଞ ବେଦା ବଦନ୍ତି ।
ଅସ୍ଥାନାୟା ସୃଜତେ ବିଶ୍ଵମେତତ୍ସ୍ତ୍ରିଂଶ୍ଵାନୋ ମାୟା ସଂନିରୁଦ୍ଧଃ ॥ ୯॥

ମାୟାଂ ତୁ ପ୍ରକୃତିଂ ବିଦ୍ୟାନ୍ନାୟିନଂ ତ ମହେଶ୍ଵରମ୍ ।
ତସ୍ୟାବୟବଭୂତୈସ୍ତୁ ବ୍ୟାପ୍ତଂ ସର୍ବମିଦଂ ଜଗତ୍ ॥ ୧୦॥

ୟୋ ଯୋନିଂ ଯୋନିମପିତିଷ୍ଠତ୍ୟେକୋ ଯସ୍ତନ୍ନିଦଂ ସ ତ ବି ଚୈତି ସର୍ବମ୍ ।
ତମୀଶାନଂ ବରଦଂ ଦେବମୀତ୍ୟଂ ନିଚାୟୋମାଂ ଶାନ୍ତିମତ୍ୟଦ୍ରମେତି ॥ ୧୧॥

ୟୋ ଦେବାନାଂ ପ୍ରଭବଶ୍ଳୋଦ୍-ଭବଶ୍ଚ ବିଶ୍ଵାପିପୋ ରୁଦ୍ରୋ ମହର୍ଷିଃ ।
ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭଂ ପଶ୍ୟତ ଜାୟମାନଂ ସ ନୋ ବୁଦ୍ଧ୍ୟା ଶୁଭୟା ସଂଯୁନକ୍ତୁ ॥ ୧୨॥

ୟୋ ଦେବାନାମପିପୋ ଯୁସ୍ମିଲ୍ଲୋକା ଅପିଶ୍ରୀତାଃ ।
ୟ ଇଶେ ଅସ୍ୟ ଦ୍ଵିପଦଶ୍ଚତୁଷ୍ପଦଃ କସ୍ମୈ ଦେବାୟ ହବିଷା ବିଧେମ ॥ ୧୩॥

ସୁସ୍ଥାତିସୁସ୍ଥଂ କଲିଲସ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ବିଶ୍ଵସ୍ୟ ସୁଷ୍ଠାରମନେକରୂପମ୍ ।
ବିଶ୍ଵସ୍ୟୈକଂ ପରିବେଷ୍ଟିତାରଂ ଜ୍ଞାତ୍ଵା ଶିବଂ ଶାନ୍ତିମତ୍ୟନ୍ତମେତି ॥ ୧୪॥

ସ ଏବ କାଲେ ଭୁବନସ୍ୟ ଗୋପ୍ତା ବିଶ୍ଵାପିପଃ ସର୍ବଭୂତେଷୁ ଗୃହଃ ।
ୟସ୍ମିନ୍ୟକ୍ତା ବ୍ରହ୍ମର୍ଷୟୋ ଦେବତାଶ୍ଚ ତମେବଂ ଜ୍ଞାତ୍ଵା ମୃତ୍ୟୁପାଶାଂଶ୍ଚିନତି ॥ ୧୫॥

ଘୃତାପୁରଂ ମଣ୍ଡମିବାତିସୁସ୍ଥଂ ଜ୍ଞାତ୍ଵା ଶିବଂ ସର୍ବଭୂତେଷୁ ଗୃହମ୍ ।
ବିଶ୍ଵସ୍ୟୈକଂ ପରିବେଷ୍ଟିତାରଂ ଜ୍ଞାତ୍ଵା ଦେବଂ ମୁଚ୍ୟତେ ସର୍ବପାଶୈଃ ॥ ୧୬॥

ଏଷ ଦେବୋ ବିଶ୍ଵକର୍ମା ମହାତ୍ମା ସଦା ଜନାନାଂ ହୃଦୟେ ସଂନିବିଷ୍ଠଃ ।
ହୃଦା ମନୀଷା ମନସାଽଭିକ୍ଳୁପ୍ତୋ ଯ ଏତଦ୍ଵିଦୁରମୃତାସ୍ତେ ଭବନ୍ତି ॥ ୧୭॥

ୟଦାତମସ୍ତନ୍ନ ଦିବା ନ ରାତ୍ରିର୍ନ ସନ୍ନ ଚାସଜ୍ଞିବ ଏବ କେବଲଃ ।
ତଦକ୍ଷରଂ ତସ୍ତୁବିଦୁର୍ବରେଣ୍ୟଂ ପ୍ରଜ୍ଞା ଚ ତସ୍ମାତ୍-ପ୍ରସୂତା ପୁରାଣୀ ॥ ୧୮॥

ନୈନମୂର୍ଧ୍ନଂ ନ ତିର୍ଯ୍ୟଞ୍ଚଂ ନ ମଧ୍ୟେ ପରିଜଗ୍ରଭତ୍ ।
ନ ତସ୍ୟ ପ୍ରତିମା ଅସ୍ତି ଯସ୍ୟ ନାମ ମହଦ୍ୟଶଃ ॥ ୧୯॥

ନ ସଂଦୃଶେ ତିଷ୍ଠତି ରୂପମସ୍ୟ ନ ଚକ୍ଷୁଷା ପଶ୍ୟତି କଶ୍ଚନୈନମ୍ ।
ହୃଦା ହୃଦିସ୍ଥଂ ମନସା ଯ ଏନମେବଂ ବିଦୁରମୃତାସ୍ତେ ଭବନ୍ତି ॥ ୨୦॥

ଅଜାତ ଇତ୍ୟେବଂ କଣ୍ଠିଦ୍-ଭୀରୁଃ ପ୍ରପଦ୍ୟତେ ।

ରୁଦ୍ର ଯୁଦ୍ଧେ ଦକ୍ଷିଣଂ ମୁଖଂ ତେନ ମାଂ ପାହି ନିତ୍ୟମ୍ ॥ ୨୧॥

ମା ନସ୍ତୋକେ ତନୟେ ମା ନ ଆୟୁଷି ମା ନୋ ଗୋଷୁ ମା ନୋ ଅଶ୍ଵେଷୁ ରୀରିଷଃ ।

ବୀରାନ୍ନା ନୋ ରୁଦ୍ର ଭାମିତୋ ବଧୀର୍ହବିଷ୍ଣୁନ୍ତଃ ସଦାମିତ୍ତା ହବାମହେ ॥ ୨୨॥

॥ ଇତି ଶ୍ଵେତାଶ୍ଵତରୋପନିଷସ୍ତୁ ଚତୁର୍ଥୋଧ୍ୟାୟଃ ॥

॥ ପଞ୍ଚମୋଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଦ୍ଵେ ଅକ୍ଷରେ ବ୍ରହ୍ମପରେ ତୁନନ୍ତେ ବିଦ୍ୟାବିଦ୍ୟେ ନିହିତେ ଯତ୍ର ଗୁଡ୍ଧେ ।

କ୍ଷରଂ ତୁ ବିଦ୍ୟା ହ୍ୟମୃତଂ ତୁ ବିଦ୍ୟା ବିଦ୍ୟାବିଦ୍ୟେ ଈଶତେ ଯସ୍ମୁ ସୋଽନ୍ୟଃ ॥ ୧॥

ୟୋ ଯୋନିଂ ଯୋନିମଧିତିଷ୍ଠତ୍ୟେକୋ ବିଶ୍ଵାନ୍ତି ରୂପାଣି ଯୋନୀଶ୍ଚ ସର୍ବାଃ ।

ରକ୍ଷିଂ ପ୍ରସୂତଂ କପିଳଂ ଯସ୍ତମଗ୍ରେ ଜ୍ଞାନୈର୍ବିଭର୍ତ୍ତି ଜାୟମାନଂ ଚ ପଶ୍ୟେତ୍ ॥ ୨॥

ଏକୈକ ଜାଲଂ ବହୁଧା ବିକୁର୍ବନ୍ନସ୍ଥିନ୍-କ୍ଷେତ୍ରେ ସଂହରତ୍ୟେଷ ଦେବଃ ।

ଭୂୟଃ ସୃଷ୍ଟା ପତୟସ୍ତଥେଶଃ ସର୍ବାଧିପତ୍ୟଂ କୁରୁତେ ମହାତ୍ମା ॥ ୩॥

ସର୍ବା ଦିଶ ଉର୍ଧ୍ଵମଧ୍ୟ ଚିର୍ଯ୍ୟକ୍ପ୍ରକାଶୟନ୍ଭ୍ରାଜତେ ଯଦ୍ଵନଭ୍ଵାନ୍ ।

ଏବଂ ସ ଦେବୋ ଭଗବାନ୍-ବରେଣ୍ୟୋ ଯୋନିସ୍ତଭାବାନଧିତିଷ୍ଠତ୍ୟେକଃ ॥ ୪॥

ୟଞ୍ଚ ସ୍ଵଭାବଂ ପଚତି ବିଶ୍ଵୟୋନିଃ ପାତ୍ୟାଂଶ୍ଚ ସର୍ବାନ୍ପରିଶାମୟେଦ୍ୟଃ ।

ସର୍ବମେତଦ୍ଵିଶ୍ଵମଧିତିଷ୍ଠତ୍ୟେକୋ ଗୁଣାଂଶ୍ଚ ସର୍ବାନ୍-ବିନିୟୋଜୟେଦ୍ୟଃ ॥ ୫॥

ତଦ୍-ବେଦଗୁହ୍ୟୋପନିଷସ୍ତୁ ଗୁହଂ ତଦ୍-ବ୍ରହ୍ମା ବେଦତେ ବ୍ରହ୍ମୟୋନିମ୍ ।

ୟେ ପୂର୍ବଂଦେବା ଋଷୟଶ୍ଚ ତଦ୍ଵିଦୁସ୍ତେ ତନ୍ନୟା ଅମୃତା ବୈ ବଭୂବୁଃ ॥୬॥

ଗୁଣାନୁୟୋ ଯଃ ଫଲକର୍ମକର୍ତା କୃତସ୍ୟ ତସ୍ୟୈବ ସ ରୋପଭୋକ୍ତା ।
ସ ବିଶ୍ଵରୂପସ୍ତ୍ରୁଗସ୍ତ୍ରୁବର୍ତ୍ତା ପ୍ରାଣାପିପଃ ସଂତରତି ସ୍ଵକର୍ମଭିଃ ॥ ୭॥

ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠମାତ୍ରୋ ରବିତୁଲ୍ୟରୂପଃ ସଂକଳ୍ପାହଂକାରସମନ୍ୱିତୋ ଯଃ ।
ବୁଦ୍ଧେର୍ଗୁଣେନାତ୍ମଗୁଣେନ ଚୈବ ଆରାଗ୍ରମାତ୍ରୋ ହ୍ୟପରୋଽପି ଦୃଷ୍ଟଃ ॥ ୮॥

ବାଲାଗ୍ରଗତଭାଗସ୍ୟ ଶତଧା କଳ୍ପିତସ୍ୟ ଚ ।
ଭାଗୋ ଜୀବଃ ସ ବିଜ୍ଞେୟଃ ସ ଚାନନ୍ତ୍ୟାୟ କଳ୍ପତେ ॥ ୯॥

ନୈବ ସ୍ତ୍ରୀ ନ ପୁମାନେଷ ନ ଚୈବାୟଂ ନପୁଂସକଃ ।
ୟଦ୍ୟଚ୍ଛରୀରମାଦତ୍ତେ ତେନ ତେନ ସ ରକ୍ଷ୍ୟତେ ॥ ୧୦॥

ସଂକଳ୍ପନସ୍ପର୍ଶନଦୃଷ୍ଟିମୋହିତ୍ରୀସାଂବୁଦ୍ଧଷ୍ଟ୍ୟା ଚାତ୍ମବିବୃଦ୍ଧିଜନ୍ମ ।
କର୍ମାନୁଗାନ୍ୟାନୁକ୍ରମେଣ ଦେହୀ ସ୍ଥାନେଷୁ ରୂପାଣ୍ୟଭିସଂପ୍ରପଦ୍ୟତେ ॥ ୧୧॥

ସ୍ଥୂଳାନି ସୁକ୍ଷ୍ମାଣି ବହୁନି ଚୈବ ରୂପାଣି ଦେହୀ ସ୍ଵଗୁଣୈର୍ବୃଣୋତି ।
କ୍ରିୟାଗୁଣୈରାତ୍ମଗୁଣୈଷ୍ଠ ତେଷାଂ ସଂଯୋଗହେତୁରପରୋଽପି ଦୃଷ୍ଟଃ ॥ ୧୨॥

ଅନାଦ୍ୟନନ୍ତଂ କଲିଲସ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ବିଶ୍ଵସ୍ୟ ସ୍ରଷ୍ଟାରମନେକରୂପମ୍ ।
ବିଶ୍ଵସ୍ୟୈକଂ ପରିବେଷ୍ଟିତାରଂ ଜ୍ଞାତ୍ଵା ଦେବଂ ମୁଚ୍ୟତେ ସର୍ବପାଶୈଃ ॥ ୧୩॥

ଭାବଗ୍ରାହ୍ୟମନୀତ୍ୟାଖ୍ୟଂ ଭାବାଭାବକରଂ ଶିବମ୍ ।
କଲାସର୍ଗକରଂ ଦେବଂ ଯେ ବିଦୁସ୍ତେ ଜହୁସ୍ତନ୍ମମ୍ ॥ ୧୪॥

॥ ଇତି ଶ୍ଵେତାଶ୍ଵତରୋପନିଷସ୍ତୁ ପଞ୍ଚମୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

॥ ଷଷ୍ଠୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ସ୍ଵଭାବମେକେ କବୟୋ ବଦନ୍ତି କାଲଂ ତଥାନ୍ୟେ ପରିମୁହ୍ୟମାନାଃ ।
ଦେବସୈଷ ମହିମା ତୁ ଲୋକେ ଯେନେଦଂ ବ୍ରାମ୍ୟତେ ବ୍ରହ୍ମଚକ୍ରମ୍ ॥ ୧॥

ଯେନାବୃତଂ ନିତ୍ୟମିଦଂ ହି ସର୍ବଂ ଜ୍ଞା କାଲକାରୋ ଗୁଣୀ ସର୍ବବିଦ୍ୟଃ ।
ତେନେଶିତଂ କର୍ମ ବିବର୍ତ୍ତତେ ହ ପୃଥିବ୍ୟାପ୍ୟତେଜୋଽନିଲଖାନି ଚିତ୍ର୍ୟମ୍ ॥ ୨॥

ତହର୍ମ କୃତ୍ଵା ବିନିବର୍ତ୍ୟ ଭୂୟସ୍ତତ୍ତ୍ଵସ୍ୟ ତାତ୍ତ୍ଵେନ ସମେତ୍ୟ ଯୋଗମ୍ ।
ଏକେନ ଦ୍ଵାଭ୍ୟାଂ ତ୍ରିଭିରଷ୍ଟଭିର୍ବା କାଲେନ ଚୈବାତ୍ମଗୁଣୈଷ୍ଠ ସୁକ୍ଷ୍ମେଃ ॥ ୩॥

ଆରଭ୍ୟ କର୍ମାଣି ଗୁଣାନ୍ନିତାନି ଭାବାଂଶ୍ଚ ସର୍ବାନ୍ନିନିୟୋଜୟେଦ୍ୟଃ ।
ତେଷାମଭାବେ କୃତକର୍ମନାଶଃ କର୍ମକ୍ଷୟେ ଯାତି ସ ତତ୍ତ୍ଵତୋଽନ୍ୟଃ ॥ ୪॥

ଆଦିଃ ସ ସଂଯୋଗନିମିତ୍ତହେତୁଃ ପରସ୍ତ୍ରିକାଲାଦକଲୋଽପି ଦୃଷ୍ଟଃ ।
ତଂ ବିଶ୍ଵରୂପଂ ଭବଭୂତମୀତ୍ୟଂ ଦେବଂ ସ୍ଵଚିତ୍ତସ୍ଥମୁପାସ୍ୟ ପୂର୍ବମ୍ ॥ ୫॥

ସ ବୃକ୍ଷକାଲାକୃତିଭିଃ ପରୋଽନ୍ୟା ଯସ୍ମାତ୍-ପ୍ରପଞ୍ଚଃ ପରିବର୍ତ୍ତତେଽୟମ୍ ।
ଧର୍ମାବହଂ ପାପନୁଦଂ ଭଗେଶଂ ଜ୍ଞାତ୍ଵାତ୍ମସ୍ଥମମୃତଂ ବିଶ୍ଵଧାମ ॥ ୬॥

ତମୀଶ୍ଵରାଶାଂ ପରମଂ ମହେଶ୍ଵରଂ ତଂ ଦେବତାନାଂ ପରମଂ ଚ ଦୈବତମ୍ ।
ପତିଂ ପତୀନାଂ ପରମଂ ପରସ୍ତ୍ରାଦ୍ଵିଦାମ ଦେବଂ ଭୁବନେଶମୀତ୍ୟମ୍ ॥ ୭॥

ନ ତସ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟଂ କରଣଂ ଚ ବିଦ୍ୟତେ ନ ତସ୍ମିନ୍ନାଭ୍ୟାସିକଶ୍ଚ ଦୃଶ୍ୟତେ ।
ପରାଂସ୍ୟ ଶକ୍ତିର୍ବିବିଧୈବ ଶୂନ୍ୟତେ ସ୍ଵାଭାବିକୀ ଜ୍ଞାନବଲକ୍ରିୟା ଚ ॥ ୮॥

ନ ତସ୍ୟ କଶ୍ଚିପୂତିରସ୍ତ୍ରି ଲୋକେ ନ ଚେଶିତା ନୈବ ଚ ତସ୍ୟ ଲିଙ୍ଗମ୍ ।
ସ କାରଣଂ କରଣାଧିପାଧିପୋ ନ ତାସ୍ୟ କଶ୍ଚିଦ୍ଭିନ୍ନିତା ନ ତାଧିପଃ ॥ ୯॥

ଯସ୍ମୁର୍ଣ୍ଣନାଭ ଇବ ତନ୍ତୁଭିଃ ପ୍ରଧାନଜୈଃ ସ୍ଵଭାବତୋ ଦେବ ଏକଃ ସ୍ଵମାବୃଣୋତ୍ ।
ସ ନୋ ଦଧାଦ୍-ବ୍ରହ୍ମାପ୍ୟୟମ୍ ॥ ୧୦॥

ଏକୋ ଦେବଃ ସର୍ବଭୂତେଷୁ ଗୂଢ଼ଃ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ସର୍ବଭୂତାନ୍ତରାତ୍ମା ।
କର୍ମାଧ୍ୟକ୍ଷଃ ସର୍ବଭୂତାଧିବାସଃ ସାକ୍ଷୀ ଚେତା କେବଲୋ ନିର୍ଗୁଣଶ୍ଚ ॥ ୧୧॥

ଏକୋ ବଶୀ ନିଷ୍ପ୍ରିୟାଶାଂ ବହୁନାମେକଂ ବୀଜଂ ବହୁଧା ଯଃ କରୋତି ।
ତମାତ୍ମସ୍ତଂ ଯୋନ୍ନୁପଶ୍ୟନ୍ତି ଧୀରାସ୍ତେଷାଂ ସୁଖଂ ଶାଶ୍ଵତଂ ନେତରେଷାମ୍ ॥ ୧୨॥

ନିତ୍ୟୋ ନିତ୍ୟାନାଂ ଚେତନଶ୍ଚେତନାନାମେକୋ ବହୁନାଂ ଯୋ ବିଦଧାତି କାମାନ୍ ।
ତଜ୍ଞାରଣଂ ସାଂଖ୍ୟଯୋଗାଧିଗମ୍ୟଂ ଜ୍ଞାତ୍ଵା ଦେବଂ ମୁଚ୍ୟତେ ସର୍ବପାଶୈଃ ॥ ୧୩॥

ନ ତତ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟୋ ଭାତି ନ ଚନ୍ଦ୍ରତାରକଂ ନେମା ବିଦ୍ୟୁତୋ ଭାନ୍ତି କୁତୋଽୟମଗ୍ନିଃ ।
ତମେବ ଭାନ୍ତମନୁଭାତି ସର୍ବଂ ତସ୍ୟ ଭାସା ସର୍ବମିଦଂ ବିଭାତି ॥ ୧୪॥

ଏକୋ ହଂସଃ ଭୁବନସ୍ୟାସ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ସ ଏବାଗ୍ନିଃ ସଲିଲେ ସଂନିବିଷ୍ଟଃ ।
ତମେବ ବିଦିତ୍ଵାତି ମୃତ୍ୟୁମେତି ନାନ୍ୟଃ ପଞ୍ଚା ବିଦ୍ୟତେଽୟନାୟ ॥ ୧୫॥

ସ ବିଶ୍ଵକୃଦ୍ବିଶ୍ଵବିଦାତ୍ସ୍ୟୋନିର୍ଜ୍ଜଃ କାଲକାରୋ ଗୁଣୀ ସର୍ବବିଦ୍ ଯଃ ।
ପ୍ରଧାନକ୍ଷେତ୍ରଜ୍ଞପତିର୍ଗୁଣେଶଃ ସଂସାରମୋକ୍ଷସ୍ଥିତିବନ୍ଧହେତୁଃ ॥ ୧୬॥

ସ ତନ୍ମୟୋ ହ୍ୟମୃତ ଇଶସଂସ୍ଥୋ ଜ୍ଞଃ ସର୍ବଗୋ ଭୁବନସ୍ୟାସ୍ୟ ଗୋପ୍ତା ।
ୟ ଇଶେ ଅସ୍ୟ ଜଗତୋ ନିତ୍ୟମେବ ନାନ୍ୟୋ ହେତୁର୍ବିଦ୍ୟତ ଇଶନାୟ ॥ ୧୭॥

ଯୋ ବ୍ରହ୍ମାଣଂ ବିଦଧାତି ପୂର୍ବଂ ଯୋ ବୈ ବେଦାଂଶ୍ଚ ପ୍ରହିଣୋତି ତସ୍ମୈ ।
ତଂହ ଦେବମାତ୍ମବୁଦ୍ଧିପ୍ରକାଶଂ ମୁମୁକ୍ଷୁର୍ବୈ ଶରଣମହଂ ପ୍ରପଦ୍ୟେ ॥ ୧୮॥

ନିଷ୍କାଳଂ ନିଷ୍ପ୍ରିୟଂ ଶାନ୍ତଂ ନିରବଦ୍ୟଂ ନିରଞ୍ଜନମ୍ ।
ଅମୃତସ୍ୟ ପରଂ ସେତୁଂ ଦତ୍ତ-ଧେନ୍ବନମିବାନଲମ୍ ॥ ୧୯॥

ଯଦା ଚର୍ମବଦାକାଶଂ ବେଷ୍ଟୟିଷ୍ୟନ୍ତି ମାନବାଃ ।
ତଦା ଦେବମବିଜ୍ଞାୟ ଦୁଃଖସ୍ୟାନ୍ତୋ ଭବିଷ୍ୟତି ॥ ୨୦॥

ତପଃପ୍ରଭାବାଦେବପ୍ରସାଦାତ ବ୍ରହ୍ମ ହ ଶ୍ଵେତାଶ୍ଵତରୋଽଥ ବିଦ୍ଵାନ୍ ।
ଅତ୍ୟାଶ୍ରମିଭ୍ୟଃ ପରମଂ ପବିତ୍ରଂ ପ୍ରୋବାଚ ସମ୍ୟଗୃଷିସଙ୍ଘଭୁଷ୍ଟମ୍ ॥ ୨୧॥

ବେଦାନ୍ତେ ପରମଂ ଗୁହ୍ୟଂ ପୁରାକଲ୍ଲେ ପ୍ରଚୋଦିତମ୍ ।
ନାପ୍ରଶାନ୍ତାୟ ଦାତବ୍ୟଂ ନାପୁତ୍ରାୟାଶିଷ୍ୟାୟ ବା ପୁନଃ ॥ ୨୨॥

ୟସ୍ୟ ଦେବେ ପରା ଭକ୍ତିର୍ଯଥା ଦେବେ ତଥା ଗୁରୌ ।
ତସ୍ୟୈତେ କଥିତା ହ୍ୟର୍ଥାଃ ପ୍ରକାଶନ୍ତେ ମହାତ୍ମନଃ ପ୍ରକାଶନ୍ତେ ମହାତ୍ମନ ଇତି ॥ ୨୩॥

॥ ଇତି ଶ୍ଵେତାଶ୍ଵତରୋପନିଷସ୍ତୁ ଷଷ୍ଠୋଽଧ୍ୟାୟଃ ॥

ଓଁ ସହ ନାବବତୁ ସହ ନୌ ଭୁନକ୍ତୁ ସହ ବୀର୍ଯ୍ୟଂ କରବାବହୈ ।
ତେଜସ୍ବିନାବଧୀତମସ୍ତୁ ମା ବିଦ୍ଵିଷାବହୈ ॥
ଓଁ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ॥

॥ ଇତି କୃଷ୍ଣୟାଜୁର୍ବେଦୀୟଶ୍ଵେତାଶ୍ଵତରୋପନିଷସ୍ତ୍ରୀଂସଂପୂର୍ଣ୍ଣଃ ॥

